

ODMEVI NA DOGODKE

70 LET MARJANE KOBE

25. aprila letos je dopolnila sedemdeset let Marjana Kobe. Člani uredništva revije *Otrok in knjiga*, v katerem Marjana zelo tvorno deluje vse od leta 1976, smo njenemu jubileju namenili pozornost skupaj s sedanjimi in nekdanjimi predstavniki Knjižnice Otona Župančiča (oziroma nekdanje Pionirske knjižnice na Komenskega 9) in nekaterimi posebej vabljenimi gosti. Z iskrenim občudovanjem in najboljšimi željami smo ji nazdravili 9. maja, popoldne istega dne pa ji je župan Zoran Jankovič pred polnim avditorijem na Ljubljanskem gradu podelil še **plaketo mesta Ljubljana za zasluge na področju mladinske književnosti**.

Ko smo razmišljali, kako bi Marjanin življenjski jubilej obeležili v naši reviji, smo se odločili za »šopek« spominov in razmišljanj, ki smo ga sestavili njeni sodelavci, učenci, občudovalci in prijatelji.

Martina Šircelj:

Nedolgo tega sva se z dr. Kristino Brenkovo pogovarjali: katero je tisto prvo čutilo, ki ga še nerojeni otrok zaznava;

ugotovili sva, da sta to zvok in ritem bitja materinega srca. Ko se otrok rodi, postane ta zvok **beseda**. Tem besedam, poslušanim in kasneje zapisanim v najžlahtnejših oblikah besedne umetnosti, namenjenih otrokom, dr. Marjana Kobe podarja ves svoj raziskovalni in proučevalni nemir, ki je pri nas zaznamoval teorijo, metode in oblike bibliopedagoškega dela z otroki, ter ga razdaja vsem, ki na tem področju strokovno in poklicno delujejo. Ta odlika, ta žlahtni nemir, razdajanje je srž njene osebnosti in strokovnih razsežnosti njenih dognanj.

Ko sem tavela po savanah podsaharske Afrike, sem srečala nemirno, pastirsko ljudstvo, ki še nikoli ni videlo zapisane besede. Besede so govorili, poslušali ter iz njih črpali življenjske modrosti, razvedrilo in si z njimi bistrili duha. Naj mi bo dovoljeno, da ob tej priložnosti imenujem našo slavljenko v prvinski govoricici tega nemirnega ljudstva: mama Samburu – gospa Nemirna Metuljčica.

Igor Saksida:

Delo dr. Marjane Kobe, ki je bila in še vedno je vsem nam, strokovnim bralcem in razlagalcem mladinske književnosti, »mentorica branja«, je tako bogato in raznovrstno, da teh nekaj vrstic zagotovo ni dovolj za njegovo celostno in izčrpno predstavitev. Misel se mi zato uvodoma vrača k stališču, ki ga je v enem od svojih člankov komično skicirala izraelska profesorica Zohar Shavit; ta je o položaju mladinske književnosti v zavesti »povprečnega« literarnega zgodovinarja zapisala nekako takole:

Če se visokošolski strokovnjak predstavi kot preučevalec mladinske književnosti, se najverjetneje sooči s skeptičnim odzivom, če pa je strokovnjak ženska, takemu odzivu najverjetneje sledi dodatek: »Kako lepo.«

Lahko bi takšno mnenje še zaostriili: Mladinska književnost je vrtilček, ki ga obdelujejo nenavadno čuteče in za otroški svet odprte duše, nikakor pa ne more biti predmet (prepričljive) literarne vede, saj je v svoji izraznosti pač »pomanjšana«, »prilagojena«, »preprosta« pisarija za naivnega in bralno nerazvitega bralca. Če kaj v temelju zanika tako pokroviteljsko in podcenjujoče stališče do besedne ustvarjalnosti za mlade, potem je to raziskovalno in kritiško delo Marjane Kobe; na ti dve plasti njenih strokovnih razmišljanj se osredotočam tudi v tem svojem razmišljanju. Profesorica je v letih svojega raziskovanja obravnavala tako rekoč vse bistvene probleme literarne vede v povezavi z mladinsko književnostjo: teoretično je osvetlila njene ključne pripovedne vrste, in sicer tako, da je temeljit vpogled v leposlovje povezovala z aktualnimi domačimi in tujimi raziskavami posameznega področja. Še danes aktualna so njena tipološka in vrednotenjska razmišljanja o slikanici – ne nazadnje je prav Marjana Kobe uveljavila pojmovanje slikanice kot besedno-likovnega monolita, spregovorila

pa tudi o načinih součinkovanja obeh plasti slikanice – gre za spoznanja, ki se kot temeljna odražajo tudi v sodobnih (in kasnejših!) pojmovanjih slikanice (npr. v prispevkih Marie Nikolajeve). Zagotovo osrednji dosežek raziskovalke je njena monografija *Vedež in začetki posvetnega mladinskega slovstva na Slovenskem 1778–1850*, s katero je starejšo mladinsko književnost postavila v okvir gibanj na evropskem literarnem področju, predvsem pa jo je povezala z vrhunskimi tujimi razsvetljenskimi avtorji, ki so kot literarna predloga omogočili nastanek različnih vsebinskih tipov mladinske poezije in proze; mladinska književnost je torej odraz premikov v pedagoških in literarnih »programih« 18. stoletja, premikov, ki so zaznamovali tudi kasnejšo ustvarjalnost za mlade in ki jim lahko sledimo vse do 20. stoletja. V tem smislu je njena komparativistična raziskava veliko več kot »le« literarna zgodovina (čeprav bralec kar ne more verjeti, kako izčrpna zakladnica podatkov je knjiga – podatkov, do katerih se ni tako preprosto dokopati!); je pa tudi temeljna podlaga za vrednotenje (ali prevrednotenje) starejše mladinske književnosti, razumevanje kasnejših in tudi sodobnih tipoloških značilnosti poezije, proze in dramatike za mlade, nenazadnje pa tudi izhodišče za raziskovanje pedagoških ali celo specialnodidaktičnih problemov, povezanih z izhodišči ter z vsebinami in cilji književnega pouka v zgodovinski perspektivi. Ob tem empirično in razlagalno izjemnem znanstvenem dosežku pa ne gre spregledati dejstva, da je profesorica vseskozi tudi prodoren kritik mladinske književnosti, kar pomeni, da se je v vrsti svojih strokovnih besedil lotila tudi presojanja kvalitete in mesta posameznega avtorja ali literarne vrste v množici kakovostno zelo različnih književnih del. Odveč je opozarjati na njeno pojasnjevanje kvalitete pravljic in njihovega pomena za razvoj bralne kulture otroka,

na njeno kritiko priredb in predelav – v zadnjem času se mi zdi posebej zanimivo predvsem njeno skorajda provokativno razmišljanje o kvaliteti mladinskega tiska (v najširšem pomenu besede) v zvezi z upadom profesionalne obravnave mladinske književnosti v okviru založb ter njena iskrena skrb, da se bralec v poplavi mladinskih knjig dandanes ne bi preprosto – izgubil. Povezava obojega: utemeljenih in z dejstvi podkrepljenih znanstvenih spoznanj ter povsem jasne osebne opredelitve za kvaliteto, ki naj se izraža tudi v knjižni produkciji, nam izriše pravi profil dr. Marjane Kobe, v katerem se znanstvena strogost prepleta z mentorsko zavzetostjo za čim kvalitetnejšo bralno vzgojo; oboje pa je v tem površnem času, ko se marsikomu zdi, da je »vse isto«, vodilo vsem nam, ki vedno znova z vedoželjnostjo in užitek prebiramo njena temeljna, lahko bi rekli klasična besedila slovenske literarne vede o mladinski književnosti.

Vzrok navdušenja nad deli prve dame zgodovine in teorije slovenske mladinske književnosti pa, vsaj kar zadeva pisca tega članka, izhaja še iz nečesa: Marjana mi je bila vedno zgled kultiviranega, razmišljajočega bralca in raziskovalca, ki so mu tuji špetirji in borba za prestižne zgodbe – tovrstnih duhovnih aristokratov pa je dandanes vse manj.

In, draga Marjana, saj veš, kako je s tistimi, ki gojijo v sebi razkošje okusa: *Vsakdo sam stoji na srcu zemlje, s sončnim žarkom preboden. In je takoj večer.*

Tilka Jamnik:

Pred dvajsetimi leti, ko sem nastopila službo v Pionirski knjižnici v Ljubljani, me je dejansko uvajala v pravljичne ure sodelavka Tanja Pogačar. Osnovno študijsko gradivo pa mi je bil strokovni priročnik *Ura pravljic*, ki so ga napisale Martina Šircelj, Marjane Kobe in Alenka Gerlovič. Vedno znova sem se vrača-

la predvsem k poglavju Marjane Kobe in poskušala približati svoje pravljичne ure k strokovno-teoretičnim dognanjem in njenim praktičnim izkušnjam. Kako strukturirati pravljичno uro, na kakšen način izbrati prava pravljična besedila za določene starostne skupine otrok glede na njihov duševni razvoj, zakaj otrokom pripovedovati pravljice (in kdaj in katere pravljice vendarle brati), kako jim pokazati slikanice ... in nadalje o poslušalskem krogu, intimni bližini pripovedovalca, pa tudi o prostoru in vsem drugem, kar je pomembno, da se pravljična ura zgodi kot kolektivno literarno-estetsko doživetje pravljic. Bila mi je vzor v polnem pomenu besede. Dobrodošla pa so mi bila tudi besedila pravljic in sezname klasičnih, umetnih ter modernih pravljic, primernih za pripovedovanje otrokom v določenih starostnih obdobjih.

Najboljši je tisti pripovedovalec, ki tudi sam v resnici ljubi pravljice in jih potemtakem pripoveduje otrokom pa tudi sebi v veselje in užitek.

Sodelavke in sodelavci v Pionirski knjižnici, ki so imeli srečo, da so več let sodelovali z Marjano Kobe, so mi jo predstavljali kot izjemno strokovnjakinja in čudovitega človeka. Z navdušenjem so mi pripovedovali o tem, kako je ona razvijala in vodila pravljične ure. V knjižnico so prihajale tudi študentke s Pedagoške fakultete in si želele ogledati slikanice v pravljični sobi, ki jim jih je profesorica Marjana Kobe tako odlično in navdušujoče predstavljala na svojih predavanjih.

Pogledi na mladinsko književnost Marjane Kobe so bili tedaj naše osrednje strokovno delo s področja mladinske književnosti. Bolj kot sem jih študirala, bolj sem spoštovala njeno strokovnost, obenem pa občudovala, kako precizno in razumljivo zna izraziti svoje teoretično znanje in praktične izkušnje. V strokovno pomoč so mi bili njeni pogledi

na teoretično opredelitev mladinske književnosti, pogledi na slovenske slikanice, kritična mnenja o priredbah in še posebej o priredbah klasičnih del iz svetovne književnosti, pregled fantastičnih pripovedi idr. Dobrodošle in v spodbudo pa so mi bile tudi njene misli o študiju mladinske književnosti, o njegovih nalogah in možnostih.

Pri mojem študijskem izpopolnjevanju sva se potem zares srečali; Marjana Kobe mi je bila namreč mentorica pri specialističnem študiju iz bibliotekarstva. S hvaležnostjo se spominjam, kako natančno je pregledala mojo nalogo *Knjižna vzgoja otrok od predbralnega obdobja do 9. leta starosti*, me disciplinirala pri utemeljevanju razlik med književno, knjižno in knjižnično vzgojo, nadalje med uro pravljic ter igralno uro s knjigo in kako skrbno je bdela nad izborom primernih besedil za obe obliki dela z otroki. Ves čas je veliko pričakovala od mene, me potprežljivo spodbujala, usmerjala, disciplinirala. Med svojimi učitelji še nikoli do tedaj nisem imela tako dobrega mentorja in doživela takšnega skrbnega mentorstva.

Marjana Kobe pa ni bila strokovna avtoriteta, dober vzor in dragocen človek le meni, takšna je bila do vseh v knjižnici oz. do Pionirske knjižnice kot ustanove. Razmeroma pogosto je prihajala v Pionirsko knjižnico. Študijsko naravnana, radovedna, polna svetlih energij. Vedno se je utegnila pozanimati tudi za naše delo, nam prisluhniti in odkritosrčno povedati svoje mnenje. Pri njej smo preverili marsikatero svojo zamisel in strokovno odločitev. Večkrat nam je bila v pomoč, ne le zaradi pohval, v resnici morda celo bolj s svojimi kritičnimi, zmeraj strokovno utemeljenimi pripombami. S spoštovanjem in hvaležnostjo ugotavljamo, da vsa leta, vse do današnjih dni pozorno spremlja naše delo, nas strokovno podpira in opogumlja.

Niko Grafenauer:

Priznam, da sem bil presenečen, ko me je urednica povabila, naj ob Marjaninem jubileju povem kaj pametnega o njej. Saj ni mogoče, sem si rekel, da ima punca že sedemdeset let. Pri tem pa sem meni nič tebi nič pozabil, da sam stojim le tri korake za njo. Sedel sem na konfin z oznako 25. maj ali dan mladosti, da si oddahnem od divje jage časa, in začel brskati po spominu.

Marjano Kobe poznam že od tistih časov, ko sem se kot zelen bruc tlačil med študenti komparativistike pri profesorju Antonu Ocvirku. To je bilo na začetku šestdesetih let, ko je ta po prestani kapi spet začel predavati v pretesnem pritličnem prostoru NUK-a. Takrat je bila stavba Filozofske fakultete še v gradnji. Tako smo bruci in absolventi kaj hitro postali družčina, ki jo je med sabo povezoval ne le študij, ampak tudi individualna razpoznavnost.

Ko smo se preselili v četrto nadstropje nove stavbe, so se pogoji za študij bistveno izboljšali. Marjana je bila nekaj časa Ocvirkova demonstratorica, kmalu zatem pa je diplomirala.

Po tistem se nisva kaj dosti srečevala, saj sva ubirala vsak svoja pota. Najini stiki so postali tesnejši v obdobju, ko sem leta 1973 za Kristino Brenkovo prevzel mesto urednika na Mladinski knjigi, Marjana pa je bila spiritus agens v Pionirski knjižnici, kjer je takrat imel v prijaznem okrožju tamkajšnjih žensk svoje posebno mesto Dane Zajc. Iz tega časa se spomnim nekaterih zelo lepih bralnih prireditev v knjižnici pa tudi javnih razprav v zvezi z mladinsko književnostjo.

Mislím, da je Marjano Kobe v interpretativnem in teoretskem pogledu že od vsega začetka pritegovalo področje mladinske književnosti, ki pri nas ni premoglo kakšnih veljavnejših konotativnih razprav ali študij, zato so jo izkušnje s tovrstnimi knjigami, s sekundarno lite-

raturu o njih in neposredno srečavanje z bralci očitno dokončno spodbudili, da se je profesionalno posvetila raziskovanju in obravnavi otroške in mladinske literature. Mogoče je imel pri tem prste vmes tudi Ocvirkov pariški profesor Paul Hazard. Tako je kmalu postala profesorica za to zvrst književnosti na Pedagoški akademiji, hkrati pa je svojo vednost o njej dopolnila še z doktoratom.

Ni dvoma, da je k takšni njeni odločitvi pripomogla tudi njena empirična ugotovitev, ki jo je zapisala v knjigi *Pogledi na mladinsko književnost*: »Mladinska književnost kot posebni del književnosti je na evropski ravni razvidneje stopila v optiko literarne teorije šele v drugi polovici petdesetih let.«

Marjana Kobe je to optiko s svojim strokovnim pisanjem razširila tudi na našo književnost in tako zagotovila obravnavi mladinske literature kot specifičnega leposlovnega področja tisto veljavo, ki mu pripada. Iz teh osnov se je do danes razvila pomembna aktiva teoretskega in interpretativnega pisanja o slovenski pa tudi svetovni mladinski književnosti, kar je teoretsko in fenomenološko podprto tudi s to vejo fakultetnega študija.

Kako naj Marjani spričo vsega povedanega ne čestitam?

In ravno ko vstajam s prej omenjenega konfina, mi je glavo prešinil tale epigraf za Marjano:

*Vsi živi na svetu smo gosti
nam nikdar razkrite skrivnosti.
Naj ti ostane še leta in leta
nerazodeta.*

Darja Kramberger:

Jeseni leta 1970 se je zame začelo novo življenjsko obdobje. Po štirinajstih letih dela v šolstvu sem se preusmerila v knjižničarstvo in se lotila izzivalne naloge: v Mariboru oblikovati sodobno

pionirsko knjižnico. Povsem samoumevno je bilo, da se moram po nova znanja in strokovno podlago za svoje delo napotiti v Pionirsko knjižnico v Ljubljani. Zahajala sem vanjo, ko sta v petdesetih letih v njej že ustvarjalno delali moji študijski kolegici s Filozofske fakultete v Ljubljani Martina Šircelj in Andra Žnidar. Ljubo mi je bilo, ko sta me zdaj po dolgem času ljubeznivo sprejeli in me vpeljevali na novo delovno področje. Spoštljivo sem se razgledala po oddelkih in se seznanjala s številnimi raznovrstnimi dejavnostmi. In spoznala sem Marjano Kobe, ki je tisti čas že slovela po svojem bibliopedagoškem delu. Pristrčno mi je pojasnjevala oblike in načine dela z mladimi bralci, dovolila mi je, da sem lahko prisostvovala uri pravljič, in me očarala s svojo doživeto pripovedjo.

V Maribor sem se vrnila polna navdušenja in načrtov, za njihovo uresničenje pa je bilo pomembno trajno in vsestransko sodelovanje s Pionirsko knjižnico Ljubljana.

Marjana mi je dala prekrasno popotnico za moje delo na novem področju, od jeseni 1970 do danes naju povezujejo skupne dejavnosti, razmišljanja, strokovni pogovori.

Januarja 1971 smo v Mariboru ustanovili revijo *Otrok in knjiga*, za katero imata zasluge obe pionirski knjižnici. Ves čas do leta 1984, ko sem jo urejala, smo se redno dobivali v Pionirski knjižnici Ljubljana. Imela sem navado, da sem prišla v Ljubljano za dva dni in se sestajala s sodelavci, posveti so bili imenitni, dogovori učinkoviti, pogosto se nam je pridružil Niko Grafenauer. Moja beležnica, ki jo skrbno hranim, je polna takratnih zamisli, predlogov, imen dejavnih in potencialnih sodelavcev.

Spominjam se, kako nezaupljivi so bili nekateri, ki sem jih skušala pritegniti k sodelovanju pri reviji, češ, le kakšna nova revija. In prav Marjana je s pregledi, ki jih je sestavljala z Martino in zlasti

z Andro, predvsem pa s svojimi pretehtanimi študijami od prve številke naprej osmislila obstoj revije. Zato sem posebej vesela, da je revija kot prvi založniški dosežek leta 2004 izdala njeno knjigo *Vedež in začetki posvetnega mladinskega slovstva na Slovenskem: 1778–1850*.

Iz skupnih prizadevanj za napredek mladinskega knjižničarstva in mladinske

Ilustracija Alenke Sottler
Deklica z lučko

književnosti ter iz trajnega medsebojnega zaupanja je hkrati zorelo in se utrjevalo prijateljstvo, ki je ljubeznivo zaobjelo tudi mojo družino.

Marjana, želim Ti še veliko ustvarjalnih in zadovoljstva polnih let.

Darka Tancer-Kajnih:

In s kakšno mislijo lahko povežem ta naš praznični šopek?

Marjana Kobe je na področju mladinske književnosti, ki se ji je z občudovanja vrednim žarom in izjemno strokovno odgovornostjo poklicno predajala kot bibliotekarka, pravljíčarka, raziskovalka in univerzitetna profesorica, vtisnila res neizbrisne sledi. Zaradi svoje značajске pokončnosti in pretanjenega občutka za medsebojne odnose pa nas vedno znova očara tudi s svojo osebnostjo.

Neobjavljena ilustracija Deklice z lučko, ki je bila namenjena za naslovnico Svetovnih pravljíc, se nam je s svojo simboliko zdela kot ustvarjena zanjo.